

FONOLOŠKO PRILAGAJANJE SOGLASNIKOV V ANGLEŠKIH SLOVARSKIH ENOTAH, PREVZETIH V SLOVENŠČINO

Transfonemizacija soglasnikov v besedah, prevzetih iz angleščine v slovenščino, priča o precejšnjem, toda pešajočem vplivu izvorne pisne podobe. Nekateri soglasniki se očitno izgovarjajo izključno po pisavi, ne glede na to, ali se v angleščini izgovarjajo ali ne. Na drugi strani so si slovensko govoreči angleške izgovarjave pač vse bolj v svesti, saj mlajše prevzete besede v tem in onem prilagajajo celo na način, drugačen od pričakovanega in sprejemljivega za zorno slovenščino.

The transphonemization of consonants in English loanwords in Slovene testifies to the considerable, yet diminishing influence of their orthographic forms. Some of the consonants seem to be pronounced exclusively on the basis of orthography, regardless of whether they are pronounced in English or not. On the other hand, the more recently adopted English lexemes give evidence of an increasing awareness of English pronunciation and its impact, the results of which seem to some extent to diverge from what would be expected in and acceptable for standard Slovene.

0 Na osnovi teorije Einarja Haugena (Bilingualism, 1956) gre po R. Filipoviću (1986: 68-69) pri fonološkem prilagajanju v jeziku prejemniku za dvoje: nadomeščanje fonoloških prvin jezika dajalca s prvinami jezika prejemnika in vnašanje fonoloških prvin jezika dajalca (substitution / importation). Nadomeščanje fonoloških prvin (»transfonemizacija«) je mnogo bolj pogost pojav kot vnašanje. Poteka lahko neposredno ali posredno (tj. prek jezika posrednika), po ustni ali pisni poti (na osnovi izgovarjave ali pisave modela). V skladu s tem loči R. Filipović tri tipe transfonemizacije, do katerih pridemo s primerjavo fonemov jezika dajalca in jezika prejemnika (1986: 72-73): 1. Popolna transfonemizacija: pri tej foneme jezika dajalca zamenjamo s fonemi jezika prejemnika, katerih opis v celoti ustreza opisu fonemov jezika dajalca. To pomeni, da se samoglasniki ne razlikujejo po stopnji odprtosti in mestu izgovarjave, soglasniki pa ne po mestu in načinu izgovarjave. 2. Delna ali kompromisna transfonemizacija: pri tej opis fonemov jezika dajalca samo delno ustreza opisu fonemov jezika prejemnika. Samoglasniki se razlikujejo po stopnji odprtosti, ne pa po mestu izgovarjave, soglasniki pa se razlikujejo po mestu, ne pa po načinu izgovarjave. 3. Prosta transfonemizacija: pri tej fonemi jezika dajalca niso niti delno ustrezni fonemom jezika prejemnika. V nasprotju s prvima dvema tipoma gre običajno za izgovarjavo, ki ne temelji na izgovarjavi modela v jeziku dajalcu, temveč na njegovi pisni obliki.

Predpogoj za našo fonološko razčlemba v slovenščino prevzetih angleških slovarskih enot je torej primerjava angleških fonemov s slovenskimi. Pri primerjavi soglasnikov sem se omejil na osnovni opis, tj. na mesto in način izgovora ter pridih. V zvezi z navedeno tipologijo imam vrsto pomislov, ki jih bom navedel v nadaljevanju. Na tem mestu samo opozarjam, da R. Filipović, ko primerja foneme angleškega jezika s hrvaškimi, v bistvu primerja glavne alofone teh fonemov. Ko npr. vzporeja angleška fonema /t/ in /l/ s hrvaškima ustreznikoma, izbere za primerjavo glavna angleška alofona, namreč pridihnjeni /t/ in »svetli« /l/. To pri

omenjeni tipologiji sicer ni posebej navedeno, je pa povsem logično, saj v dveh jezikih lahko med seboj primerjamo le glasovne uresničitve posameznih fonemov, torej njihove alofone. V nadaljevanju bom tudi sam primerjal angleške in slovenske foneme v tem smislu, torej s stališča uresnitve osnovnih alofonov. Izrecno govorim o alofonih le v zvezi s tistimi fonemi, pri katerih se po mojem ne moremo omejiti na glavni alofon (na primer angleški /l/), in v primeru angleških fonemov, ki v slovenščini obstajajo le kot alofoni (npr. ang. /w/).

1 Soglasniška sistema slovenskega in angleškega knjižnega jezika

1. Soglasniški fonemi slovenskega knjižnega jezika: Slovenska slovnica J. Toporišiča (1984) obravnava v poglavju Glasoslovje 21 slovenskih soglasnikov. Glede na odprtostno stopnjo govorne cevi se delijo na zvočnike /m – n, v – j, l – r/ in nezvočnike /p – b, t – d, k – g, f, s – z, š – ž, x, c, č – dž/. Izgovorno se zvočniki delijo na nosna /m n/ in ustne, ustni pa na drsnika /v j/ in jezičnika /l r/. Nezvočnike delimo glede na tvorjenje zapore ozirome pripore na zapornike /p b t d k g/, pripornike /f s z š ž x/ in zlitnike /c č dž/. – Vsi zvočniki so zveneči, nezvočniki pa zveneči (/b, d, g, z, ž, dž/) ali nezveneči (/p t k f s š č x/). – Glede na mesto izgovarjave se soglasniki delijo na ustničnostnične /m p b/, zobnostnična /v f/, zobnojezične /n l r s z t d c/, zadlesničnojezične /š ž č dž/, nebojezični /j/ in mehkonobnojezične /k g x/.

2. Soglasniški fonemi angleškega knjižnega jezika: V glavnem sem uporabljal dva angleška vira: Gimson 1980 in O'Connor 1973. Knjižna angleščina ima 24 soglasniških fonemov. Z izjemo fonema /c/ nastopajo v angleščini vsi zgoraj navedeni fonemi, seveda pa se nekateri izgovorno razlikujejo od ustreznih slovenskih. Poleg tega ima angleščina, kot je znano, štiri foneme, od katerih sta dva v slovenščini povsem odsotna (/θ ð/), dva pa nastopata le kot varianti fonemov /n/ in /v/ (/ŋ w/). V angleščini se zvočniki delijo na nosnike /m n ŋ/, lateral /l/ in drsnike /w r j/. Ostali soglasniki se, tako kot v slovenščini, delijo na nezveneče in zveneče (oziroma fortisne in lenisne) zapornike /p b t d k g/, pripornike /f v θ ð s z š ž h/ in zlitnika /č dž/. – Glede na mesto izgovarjave se angleški soglasniki delijo na: ustničnostnične /m w p b/, zobnostnična /f v/, zobnojezična /θ ð/, dlesničnojezične /n l t d s z/, nebdlesničnojezične /š ž č dž/, zadlesničnojezični /r/, nebojezični /j/, mehkonobnojezične /k g ŋ/ in grlni /h/.

2 Primerjava angleškega in slovenskega soglasniškega sistema

Soglasniška sistema knjižne angleščine in slovenščine se v marsičem razlikujeta, vendar pa ni enostavno določiti, kateri angleški soglasniki so izgovorno popolnoma (ali skoraj popolnoma) enaki ustreznim slovenskim soglasnikom, kateri so »delno« in kateri niso »niti delno« enakovredni. Poimenovanje »zobnojezični« za zgoraj navedene slovenske soglasnike je površno. Bolj natančno je mesto izgovarjave navedeno v nekaterih drugih virih (npr. Toporišič 1961: 30-35), kjer so /t d c n/ označeni kot zobnodlesnični, /s z/ kot prednedlesnična, /l r/ pa kot dlesnična soglasnika. To je z našega vidika pomembno zato, ker sicer npr. /s z/ sovpadeta z angleškima /θ ð/, ki sta dejansko »zobna pripornika«. Pri zvočnikih obstajajo izrazijske razlike tudi glede na način izgovarjave, tako da v angleščini med

»drsnike« uvrščamo tudi /r/, /l/ pa glede na mesto prehoda zračnega toka imenujemo »lateral«, medtem ko v slovenščini za oba uporabljamo izraz »jezičnika«. Iz teh razlik seveda ni razvidno, v čem so izgovorne razlike. Pri /l/ gre le za izrazijsko razliko, medtem ko se /r/ v knjižni angleščini običajno izgovarja brez dotika dlesen s konico jezika (zato tudi izrazi »glide, frictionless continuant« in »approximant«), v slovenščini pa z dotikom, tj. s trenutno popolno zaporo.

Kar zadeva »način izgovarjave«, sta slovenski in angleški /r/ torej ekvivalentna le, kolikor to razumemo kot osnovno delitev na zvočnike in nezvočnike, med nezvočniki pa še na zapornike, pripornike in zlitnike. V tem smislu torej ni razlike med slovenskim in angleškim /r/, ker sta oba zvočnika. Mislim pa, da je vendarle treba upoštevati zgoraj omenjeno razliko. Poleg tega se angleški in slovenski /r/ razlikujeta tudi v mestu izgovorjave: slovenski /r/ je dlesnični, angleški pa zadlesnični. – Kar zadeva foneme /č dž š ž/, bi natančnejša analiza verjetno prikazala določene razlike med izgovarjavo v slovenščini in angleščini, vendar jih tako kot R. Filipović uvrščam v 1. kategorijo. Upravičenost poimenovalne razlike (zadlesnični/nebnodlesnični) se zdi vprašljiva. – Angleški /h/ se od slovenskega /x/ razlikuje po mestu izgovarjave; angleški je grlni, slovenski pa mehkonebni. To odraža tudi pravilna transkripcija slovenskega »h«, namreč /x/ in ne /h/, kot ga iz praktičnih razlogov večinoma navajajo slovenske slovnice.

Preostanejo še angleški /θ ð w ŋ/, od katerih prva dva, tj. zobna pripornika, v slovenščini sploh ne obstajata, druga dva pa, kot je znano, le kot alofona fonemov /v/ (npr. v besedi *siv* ['si:ʋ]) in /n/ (pred »k, g, in h iste besede« – Toporišič 1984: 68; mimogrede, v nasprotju s Toporišičem (1984: 660) imam občutek, da se /n/ pogosto tako izgovarja tudi na koncu besede pred začetnimi /k, g, h/, ne le znotraj besede, npr. *On ga pozna*). – Pomembnejše v zvezi s tem je znano dejstvo, da /ŋ/ nastopa v slovenščini v okolju, v katerem lahko nastopa tudi v angleščini, tj. pred mehkonebnimi soglasniki, medtem ko /w/ v angleščini nastopa samo pred samoglasniki in dvoglasniki, v slovenščini pa imamo pred samoglasniki alofon [v]. Izjema je predlog *v*: tu vendarle lahko nastopa dvoustnična varianta fonema /v/, npr. v *očeh* (Toporišič 1978: 92); morda je ta pojav »sokriv« za dejstvo, da vsem predpisom navkljub še vedno pogosto slišimo izgovarjati [ʋ], kjer naj bi bilo v slovenščini pravilno [v] (npr. *Watergate, walkman*). Toda v pred samoglasnikom kot predlog ima samosvojo razlago. Ne smemo pozabiti, da je dvoustnični izgovor pred samoglasnikom v slovenščini možen in, rekel bi, celo zelo pogost le v omenjeni predložni zvezi, zato je transfonemizacija angleškega /w/ v slovenski [v] edino »naravna«.

Za »prosto« transfonemizacijo angleškega /w/ v hrvaški /v/ navaja Filipović (1986: 76) en sam razlog, namreč vpliv pisave v jeziku posredniku, tj. v nemščini. Domnevam, da je mišljen vpliv izgovorjave črke ⟨w⟩ v nemščini, tj. [v]. Pisava v nemščini sama po sebi ne more imeti nobenega vpliva, saj je (kar zadeva ⟨w⟩) enaka kot v angleščini. Tudi po tako osmišljeni razlagi pridemo do nenavadnega sklepa, da ima hrvaščina v angleških sposojenkah /v/ namesto /w/ samo zato, ker je takšna izgovarjava v nemščini. Čeprav je imela nemščina nasploh pomembno posredniško vlogo pri sprejemanju angleških izrazov tako v slovenščino kot v hrvaščino, se mi zdi vendarle pomembnejše to, da je hrvaški oz. slovenski /v/

izgovorno od vseh soglasnikov najbližji angleškemu /w/, zato lahko domnevamo, da bi prišlo do transfonemizacije /w/ v /v/ tudi brez vpliva nemščine. Domnevam pa, da obstaja večja težnja po »uvažanju« angleškega /w/ pri tistih izrazih, ki so prišli v naš jezik neposredno, kot pri tistih, ki so prišli po posredniku – nemščini.

Medtem ko pri transfonemizaciji angleškega /w/ torej ne gre za vpliv pisave, gre pri transfonemizaciji angleškega nosnika /ŋ/ morda dejansko za to, vendar tudi v tem primeru obstajajo nejasnosti. Filipović (1986: 74) navaja angleški zgled *pudding* /'pu:diŋ/, hrvaško *puđing* /-ŋg/. (Končni ⟨g⟩ se seveda izgovarja tudi v slovenščini, vendar v osnovni obliki kot /k/: slov. *puđing* /'pu:dink/). To se sicer lepo vklaplja v uvodno trditev, da gre pri »prosti transfonemizaciji« za izgovor pod vplivom pisave modela, toda pokriva le tiste primere, res, da številne, pri katerih angleški fonem /ŋ/ predstavlja zapis ⟨ng⟩, ne pa tudi tistih, pri katerih se ⟨ng⟩ in ⟨nk⟩ izgovarjata /ŋg/, /ŋk/, torej tako kot v hrvaščini oz. v slovenščini. Kar se tiče uresničitve angleškega fonema /ŋ/, oz. slovenskega alofona [ŋ], ni v tem primeru, kolikor vem, nobene razlike. Npr. v besedah *bungalow* in *punk* tako v angleščini kot v slovenščini izgovarjamo [ŋg] oziroma [ŋk]. Konec koncev pa bi se tudi za primer *pudding* dalo zagovarjati trditev, da angleški /ŋ/ ustreza slovenskemu [ŋ], le da se izgovarja v slovenščini po pisavi tudi ⟨g⟩, ki se v angleščini ne izgovarja.

Angleška zobna pripornika /θ/ in /ð/ sta nam, kot rečeno, edina popolna »tujca«, saj v slovenščini ne obstajata niti kot alofona. Ker ni videti nobene težnje po vnašanju teh glasov, obstajata le dve možnosti: izgovarjava po pisavi in izgovarjava tistih slovenskih glasov, ki so omenjenima zobnima pripornikoma najbližji. V primeru izgovarjave po pisavi je v obeh primerih možno le /tx/. Ta sklop v slovenščini sicer obstaja, toda le kot srednji sklop na morfemski meji, npr. v besedi *odhod*. Doslej še nisem zasledil zglada s takšno izgovarjavo, res pa je, da je nasploh angleških sposojenk, katerih modeli vsebujejo /θ/ ali /ð/ zelo malo. V resnici *th* slovenščina prevzema kot *t* (*Thackeray* ['te:keri], prim. Načrt pravil za novi slovenski pravopis, 1981, 63). Tudi Filipović (1986: 76) ima le peščico zgledov s /θ/ in enega samega z /ð/. Kar zadeva »prsto transfonemizacijo« teh dveh fonemov, gre po njegovem mnenju za kombinacijo pisave in izgovarjave, zaradi česar se (v hrvaščini) pojavljajo variante [t s] in [d z]. V primeru fonema /θ/ bi morda res lahko trdili, da gre pri izgovarjavi [t] za vpliv pisave, toda kaj ima pisava *th* skupnega z [d] ali [z]? Možno se mi zdi, da gre pri izgovarjavi fonema /θ/ kot [t], podobno kot v primeru fonema /w/, za vpliv nemščine, kjer se ⟨th⟩ prav tako izgovarja [t]. Po drugi strani pa se postavlja vprašanje, ali ne obstajajo variante [t s] in [d z] zato, ker sta /t/ in /s/ oba najbližja delna ekvivalenta fonemu /θ/ (prvi po mestu, drugi po načinu izgovarjave), /d/ in /z/ pa oba najbližja delna ekvivalenta fonemu /ð/.

Kot rečeno, upošteva Filipovičev opis soglasnikov tri dejavnike: mesto izgovarjave, način izgovarjave in pridihi. Prav zaradi pridiha uvršča Filipović angleške foneme /p t k/ (/t/ tudi zaradi mesta izgovarjave) in ustrezne hrvaške foneme v drugi tip, tj. pod delno ali kompromisno transfonemizacijo. Toda z vključitvijo pridiha v osnovni opis se nujno preselimo z opisovanja fonemov na opisovanje alofonov, saj angleščina nima aspiriranih in neaspiriranih fonemov, temveč ima le aspirirane in neaspirirane alofone zgoraj navedenih fonemov. Če torej zaradi aspiriranih

alofonov uvrstimo /p t k/ pod delno transfonemizacijo, potem bi tja morali (zaradi alofonov, ki v slovenščini ne obstajajo) uvrstiti npr. tudi /l/, ki ga Filipović uvršča pod popolno transfonemizacijo. V bistvu gre pri tem za vprašanje, ali naj pri primerjavi fonemov upoštevamo le glavne ali tudi pomembnejše stranske alofone. Filipović očitno upošteva le glavne alofone, sam pa mislim, da je pri nekaterih angleških soglasnikih treba upoštevati tudi pomembnejše stranske alofone.

Po drugi strani bi v skladu s tem morali upoštevati obstoj slovenskih stranskih alofonov, ki so izgovorno ekvivalentni glavnim alofonom angleških fonemov, namreč mehkonebnega nosnika [ŋ] in dvoustničnega [ʉ] v zvezah s predlogom v pred samoglasnikom.

Ni se mogoče strinjati s trditvijo Filipovića, da se angleški fonemi tretjega tipa transfonemizacije zamenjujejo povsem prosto, brez vsake omejitve glede opisa fonemov jezika prejemnika; kot tudi ne z nadaljevanjem te trditve, ki pravi, da ta tip transfonemizacije ne poteka po fonetičnih načelih, temveč temelji na pisavi ali na zunajjezikovnem dejavniku (Filipović 1986: 71–72). Če angleške foneme /w ŋ θ ð/ uvrščamo v posebno kategorijo, je to po mojem upravičeno na osnovi razlik med angleščino in (v našem primeru) slovenščino na fonološki, ne na fonetični ravni. Izgovorno je na primer angleški fonem /ŋ/ (oziroma njegov glavni alofon), kot rečeno, ekvivalenten slovenskemu alofonu [ŋ]. Poleg tega trditev o izgovarjavi po pravopisu, kolikor je sprejemljiva v zvezi z omenjenimi štirimi fonemi, gotovo ni omejena na tip »proste transfonemizacije«, saj obstajajo številni primeri take izgovarjave tudi pri drugih fonemih (npr. slov. *knokavt*).

Na fonološki ravni so omenjeni fonemi glede na slovenski inventar soglasniških fonemov izjemni v tem, da kot fonemi v slovenščini ne obstajajo. Na fonetični ravni pa je med /w/ in /ŋ/ na eni strani ter /θ/ in /ð/ na drugi velika razlika.

Mislim, da je izgovorno [ʉ] v angleških besedah za Slovence problematičen le zato, ker je v slovenščini pred samoglasnikom običajen alofon [v]; [ŋ] pa zato, ker mu v slovenščini obvezno sledi mehkonebni soglasnik, medtem ko je v angleščini, kot je znano, le-ta pogosto ohranjen samo v pisavi, tako da se v angleščini /ŋ/ lahko pojavi na katerem koli mestu v besedi, razen na začetku.

Zobna pripornika /θ/ in /ð/ pa sta nam tuja tako na fonološki kot na fonetični ravni. Nadomestiti ju moramo bodisi z obstoječimi (nezobnimi) priporniki, bodisi z obstoječimi (nepriporniškimi) zobniki. Razlog, da ju v slovenščini praviloma nadomeščamo z zapornikoma /t/ in /d/, je poleg možnega vpliva pisave ⟨th⟩ za /θ/ verjetno ta, da sta alternativna pripornika, sičnika /s/ in /z/, slušno še manj sprejemljiva kot omenjena zapornika. Filipović navaja angleško sposojenko *serti* (ang. *thirty*); v slovenščini nisem našel primerov transfonemizacije /θ/ v /s/, niti /ð/ v /z/, pač pa en sam zelo vprašljiv zgled s predpisanim /s/ za ang. /ð/, in sicer *Galsworthy* (Slovenski pravopis, 1962).

3 Razvrstitev angleških soglasniških fonemov in slovenskih ustreznikov glede na tipologijo transfonemizacije

V skladu z gornjimi pomisleki sem v veliki meri, upoštevajoč seveda tudi razlike med hrvaškim in slovenskim jezikom, preuredil omenjeno razvrstitev angleških soglasniških fonemov z ozirom na njihovo transfonemizacijo v slovenščini. Ohranil

sem v bistvu le osnovno delitev na tri tipe transfonemizacije, znotraj katerih sem razvil nadaljnjo diferenciacijo angleških fonemov. Uporabil sem tudi drugačno poimenovanje osnovnih treh tipov, ker menim, da so izrazi popolna, delna in prosta transfonemizacija neustrezni. »Popolna transfonemizacija« bi ustrezalo, če bi šlo za to, da se fonemi »popolnoma transfonemizirajo«; mišljena pa je, kot rečeno, zamenjava fonemov jezika dajalca s fonemi, ki v celoti ustrezajo fonemom jezika dajalca, torej za »popolnoma« ekvivalentne foneme. Tako tudi »delna transfonemizacija« vodi v zmotno razumevanje, da gre za »delno transfonemizirane« foneme. Kar zadeva »prosto« transfonemizacijo, pa sem že prej navedel razloge, ki kažejo na to, da gre za zelo tesno vezano transfonemizacijo in da so trditve o izgovarjavi po pisavi zelo vprašljive.

Odločil sem se za naslednjo razvrstitev: 1. Transfonemizacija z ustreznimi soglasniškimi fonemi: (a) popolnoma ustrezni soglasniški fonemi: /m n j b g f s z š ž č dž/, (b) soglasniški fonemi, ki se razlikujejo z ozirom na posamezne alofone v angleščini in slovenščini: /v l p k/. 2. Transfonemizacija z delno ustreznimi soglasniškimi fonemi: (a) soglasniški fonemi, ki se razlikujejo po mestu izgovora: /t d h/, (b) soglasniški fonem, ki se razlikuje po mestu in delno po načinu izgovora: /r/. 3. Transfonemizacija s stranskimi alofoni in neustreznimi fonemi: (a) soglasniška fonema, ki v slovenščini obstajata le kot alofona sorodnih fonemov: /ŋ w/, (b) soglasniška fonema, ki v slovenščini ne obstajata niti kot alofona: /θ ð/.

Seveda tudi znotraj navedenih podkategorij med posameznimi fonemi obstajajo razlike z ozirom na fonološke in fonetične značilnosti angleških soglasnikov v primerjavi s slovenskimi. V nadaljevanju bom te razlike poskusil prikazati in jih ponazoriti z dejanskimi zgledi transfonemiziranih angleških soglasniških fonemov, ki nastopajo v angleških sponojenkah. Pri zgledih navajam izgovarjavo angleškega in slovenskega fonema le takrat, kadar nastopajo razlike, ki so razvidne le iz fonemske ali fonetične transkripcije.

Na tem mestu navajam tudi zglede izgovarjave posameznih soglasnikov po pisavi. Zlogotvornost soglasnikov obravnavam posebej.

Zgledi angleških slovarskih enot (modelov) in ustreznih slovenskih prevzetih slovarskih enot (replik) za posamezne soglasniške foneme v navedenih kategorijah (kjer je mogoče, navajam zglede s soglasniki v začetnem, srednjem in končnem položaju; angleškemu modelu sledi slovenska replika):

1. (a) Fonemi /m n j b g f s z š ž č dž/:

/m/ *motel* – *motel*, *dumping* – *dumping*, *jam* – *džem*.

/n/ *newton* – *newton*, *penny* – *peni*, *bacon* – *bekon*.

/j/ *yankee* – *jenki*, *musical* – *musical* /'mju:zikəl/, *muzikal*.

Lahko bi rekli, da je med navedenimi angleškimi soglasniškimi fonemi in slovenskimi ustrezniki v prevzetih besedah najmanj razlik. Pri fonemu /j/ gre lahko v primeru *muzikal* za izgovarjavo po pisavi, morda pod vplivom starejšega prevzetelega samostalnika *muzika*. Menda je danes pogostejša izgovarjava z /j/; ta je v nekaterih istovrstnih primerih edina, ki jo navaja Slovar slovenskega knjižnega

jezika (SSKJ) (npr. *computer / kompjuter*); v Besedišču slovenskega jezika (Besedišče, 1987) najdemo tudi *komputer, komputacija* itd., ki očitno dopuščajo izgovarjavo po pisavi. Izgovarjavo po pisavi imamo alternativno tudi v nekaterih besedah z angleškim ⟨-ew-⟩, na primer *stewardesa* (poleg *stjuardesa*).

/b/ *bar – bar, hobby – hobi.*

/g/ *game – gem, single – single.*

Pri zvonečih nezvočnikih ne navajam zgledov, pri katerih v slovenščini lahko nastopajo le nezveneči nezvočniki, ker to problematiko obravnavam posebej. Zaradi zaporedja ⟨ng⟩, ki se v angleščini zelo pogosto izgovarja [ŋ], v slovenščini pa vselej /ŋg/ (ozroma /ŋk/ pred premorom ipd. in pred nezvenečimi nezvočniki v govorni enoti), je v prevzetih besedah veliko zgledov pravopisne izgovarjave ⟨g⟩-ja; večinoma so to samostalniki s pripono ⟨-ing⟩, npr. *marketing, miting, trening* itd. Kot rečeno, uvršča Filipović te zglede pod »prosto transfonemizacijo« angleškega fonema /ŋ/.

/f/ *farm – farma, offside – ofsajd, surf – surf.*

Za /f/ ni najti zglada z izgovarjavo po pisavi pri besedah, v katerih pisava ne odraža izgovarjave /f/; tako npr. tudi *philadelphijski* (Besedišče, 1987) izgovarjamo v slovenščini s /f/.

/s/ *set – set, hostess – hostesa, juice – džus.*

Zgledi z izgovarjavo po pisavi so redki; tako navaja SSKJ za *cinemascope* in *cinerama* alternativno /c/ in /s/ za začetni ⟨c⟩; v zgledu *celuloid* pa je možno samo /c/. Toda vse tri besede so le posredno angleškega izvora; vpliv angleščine se kaže v možni izgovarjavi s /s/ in delno tudi v pisavi (*cinemascope*). Nobenega vpliva pa ni videti pri *celuloid*. To besedo sem uvrstil med angleške sposojenke, ker je navedena v francoskem viru (Hofler 1982); B. Klaić (1988) navaja le latinsko-grški izvor.

/z/ *zoom – zoom, bazooka – bazuka.*

Izgovarjavo po pisavi najdemo predvsem v primeru množinske končnice ⟨-s⟩; kadar se ta v angleščini izgovarja /z/, imamo v slovenščini /s/. Vplivu pisave se v tem primeru očitno pridruži vpliv osnovne oblike, v kateri končni nezvočnik v slovenščini ni nikoli zvoneč. Tako v slovenščini izgovarjamo /s/ npr. v *beatles, beatlesi; jeans, jeansa; mastersi* itd. Sodeč po SSKJ, naj bi bilo tako tudi v primeru *blues -a*, torej /b'lu:s/, /b'lu:sa/, vendar domnevam, da gre tu za napako ali vsaj za zelo neobičajno izgovarjavo te besede v stranskih sklonih; *bluesa*, kot tudi *bluesovski* itd., izgovarjamo z /z/,¹ morda tudi pod vplivom *jazza*. Takšna izgovarjava se odraža tudi v zapisu *bluz* (Besedišče, 1987) in pogovorni glagolski izpeljanki *bluziti*. Res pa je, da sem pri dosedanjem anketiranju celo med posameznimi študenti

¹ Prim. že J. Toporišič, SR 1971, str. 229. Izgovor s /s/ v SSKJ je menda nastal »po podatkih strokovnjakov za to glasbo« (J. Rigler, SR 1972, str. 251).

angleščine zasledil izgovarjavo s /s/. – Najdemo pa tudi drugačne zglede z izgovarjavo /s/ namesto angleškega /z/ (*laser, jersey*). Po drugi strani izgovarjamo /z/ v *business* oz. *biznis*, *strip teasa* oziroma *striptiza*. Kdaj prevlada pisava in kdaj izgovarjava, bi morda bilo mogoče ugotoviti na podlagi večjega števila tovrstnih prevzetih slovarskih enot. – Osamljen primer predstavlja izgovarjava /ʒ/ v *buldožer* (ang. *bulldozer*). Tu gre očitno za ljudsko etimologijo, ki se kaže tudi v hrvaščini – Klaić (1988) na primer navaja med sinonimi pogovorno obliko *bregožder*.

/ʃ/ *shilling* – *šiling*, *bushel* – *bušel*, *flash* – *fleš*.

Za /ʒ/ nisem doslej našel nobenega zgleda; tudi Filipović ne navaja nobene angleške sposojenke, ki bi v modelu imela ta fonem. To ni nenavadno, saj je /ʒ/ v angleščini dokaj redek, poleg tega je velik del angleških besed, ki vsebujejo ta fonem, francoskih sposojenk (npr. *gigolo, genre, prestige*). Tudi če so nekatere izmed takšnih besed prišle v slovenščino iz angleščine, jih moramo obravnavati kot francoske sposojenke, angleščina pa dobi le vlogo jezika posrednika.

/č/ *charter* – *čarter*, *dispatcher* – *dispečer*, *clinch* – *klinč*.

Izjemoma imamo v slovenščini poleg /č/ tudi izgovarjavo s /ʃ/ v *cherry* (*brandy*), verjetno pod vplivom francoske izgovarjave, morda tudi zaradi zamenjave s *sherry*.

/dʒ/ *gin* – *gin*, *džin*, *banjo* – *bendžo*.

Tu imamo več zgledov prehoda v /ʒ/: v primeru *jury* (slov. /'džu:ri/ ali /ʒi'ri:/) nedvomno pod vplivom francoščine, v primeru *engineering/inženiring* verjetno zaradi že obstoječe francoske sposojenke *inženir*; *viržinka* (za *Virginia cigar*, *pižama* (poleg *pidžama*, za angl. *pyjamas*) in *menežer* (poleg *menedžer* za *manager*) pa verjetno vse sodijo med tiste primere, za katere Toporišič meni, da odražajo nekdanji »čut za tujost tega glasu«, namreč fonema /dʒ/ (1978: 167). En sam zgled sem našel za prehod fonema /dʒ/ v /č/, in sicer *sendvič* (angl. *sandwich* (/ˈsænwidʒ/)). Verjetno je razlog temu dejstvo, da je angleški *ch* v veliki večini primerov res /č/ (v ameriški angleščini tudi v tem zgledu); poleg tega stoji na koncu besede, kjer je v osnovni obliki v slovenščini možen le nezveneči nezvočnik, torej gre za podoben primer kot pri /s/ v *jeans*, obravnavanem zgoraj. S tem v zvezi je zanimiv primer prevzete enote *image*, ki je sicer ne najdemo v SSKJ, je pa v zadnjem času tako pogosta, da je prek poslovenjene pisave *imidž* prišlo že do zapisovanja dejanske izgovarjave osnovne oblike, namreč *imič*, ki je navedena tudi v Besedišču slovenskega jezika (1987). Takšno zapisovanje (podoben primer je *džes* za *jazz*) je enako nesmiselno, kot če bi *gozd* začeli pisati *gost*, in vodi v ohranjanje nezvenečnosti v stranskih sklonih, tako da lahko kaj kmalu dobimo *imiča*, *džesa* ipd., kar verjetno ni sprejemljivo. Prav to se je sicer očitno zgodilo v primeru spodaj obravnavanega *pleta* (poleg *pleda* za ang. *plaid*). Prav tako sem našel en sam zgled z izgovarjavo po pisavi: /'ju:mbɔ 'je:t/ (poleg /'dža:mbɔ 'dže:t/ za ang. *jumbo jet*).

1. (b) Fonemi /v l p k/:

/v/ *vamp* – *vamp*, *pullover* – *pullover*.

Ker imamo v slovenščini praviloma zobnoustnično varianto fonema /v/ samo v položaju pred samoglasnikom, je načelno tako tudi pri prevzetih besedah. Zato npr. *detektiv* izgovarjamo z dvoustničnim [ʋ]. Tako izgovarjavo bi pričakovali tudi v primerih fonema /v/ v položaju V+/v/+C (npr. ang. *lovely*). To domnevo potrjuje pogosta napačna izgovarjava tovrstnih angleških besed s strani tistih, ki se učijo angleščino (npr. [ˈla:ʋli]). Tudi izpeljanko *detektivski* seveda izgovarjamo z [ʋ]. Toda prilagajanje alofonski distribuciji fonema /v/ postane vprašljivo, če si oglemdamo naslednje zglede angleških sposojenk: *live* (pridevnik s pomenom 'posnet v živo, na koncertu') in *drive* (v Besedišču, 1987, navedeno tudi v obliki *drajv*), *sovereign* (v SSKJ naveden tudi kot *sovryn*, z izgovarjavo /ˈso:vri:n/) ter *behaviorist* (v SSKJ *behaviorist* /bihevjɔˈri:st/). V prvih dveh zgledih gre za končni sklop dveh zvočnikov (/–jv/), ki v slovenščini kot končni sklop ne obstaja. Pred /v/ imamo v tem položaju le /r/ ali /l/, kot npr. v *črv* in *salv*. Toporišič navaja za oba primera dvoustnični izgovor [ʋ] (1978: 37), kar je v skladu s stališčem, da je [v] možen le pred samoglasnikom. Toda za zgleda *live* (prid.) in *drive* doslej še nisem slišal drugačne izgovarjave kot z [v], torej gre tu za dvojno »inovacijo«: uvoz novega končnega soglasniškega sklopa in obenem uvrstitev zobnoustnične variante fonema /v/ v ta sklop. (Toporišič v novejšem času sklopa ⟨rv lv⟩ podaja kot [rv lv]. Prim. Slovenski pravopis 1990, 142.) Pri *sovereign* in *behaviorist* pa /v/ nastopa v srednjih sklopih /–vr–/ in /–vj–/, ki ju imamo tudi v slovenščini (npr. v *zavreti* in *kravji*); toda medtem ko v slovenskih besedah v tem položaju izgovarjamo [ʋ], lahko z ozirom na rezultate dosedanjih anket rečem, da je izgovarjava z [v] vsaj tako pogosta kot »pričakovana« dvoustnična izgovarjava. (To je seveda citatni izgovor po angleščini, v SSKJ pa nebrižnost.) Preostala dva alofona fonema /v/, ki obstajata v slovenščini ([w] in [ʌ]), skoraj ne prideta v poštev, ker nastopata večinoma v sklopih, v katerih angleški fonem /v/ ni mogoč (npr. *vzeti*, *vstati*, *drvc* itd.). Ker v angleščini tudi niso možni začetni sklopi C+/v/, nimamo parov tipa /dv–/ /tv–/, /sv–/ /zv–/ itd., zato dejstvo, da v slovenščini uvrščamo /v/ med zvočnike, pravzaprav nima posebno velikega pomena, kar zadeva obravnavano problematiko.

Toda zobnoustnični [v] vendarle najdemo vsaj v enem sklopu, v katerem naj bi bil za slovenščino običajen alofon [w], in sicer v srednjem sklopu /–rvj–/. V slovenščini imamo ta sklop npr. v *krvjo* (Srebot-Rejec, 1975: 45, navaja v skladu s stališčem J. Toporišiča izgovarjavo [–rwj–]). Prevzeto besedo *intervju* so doslejšnji anketiranci vsi izgovarjali z [v], toda skoraj vsi so tako izgovarjali tudi omenjeni neprevzeti zgled (*s krvjo*). Nadaljnje ankete bodo morda pokazale, če lahko tudi v tem primeru govorimo o prevzemanju angleške izgovarjave. (O sklopu /–rvj–/ prim. pri Toporišiču.)

/l/ – [l] *leader* – *lider*, *polo* – *polo*; [ɫ] *playboy* – *plejboj*, *clinch* – *klinč*;
[ɫ] *scalp* – *skalp*, *crawl* – *kravl*.

V knjižni slovenščini se v vseh primerih izgovarja zveneči dlesnični [l]; ta v celoti ustreza le prvemu navedenemu angleškemu alofonu, ne pa tudi nezveneči in »temni« varianti. – Z izgovarjavo po pisavi je pri /l/ obratno kot pri /j/; slednjega ne izgovarjamo, ker ga v pisavi ni, /l/ pa v nekaterih primerih izgovarjamo, ker je zapisan, npr. v *folk (music)*, kjer je sicer treba upoštevati vpliv nemščine, in v *half*. Po drugi strani pa v novejših prevzetih besedah očitno prevladuje nepisavna izgovarjava (npr. v *walkie-talkie, walkman*).

/p/ – [p] *speed-way – spidvej, clipper – kliper*; [p^h] *poker – poker, pony – poni*.
/k/ – [k] *scalp – skalp, box – boks, back – bek*; [k^h] *corner – korner, cowboy – kavboj*.

V obeh primerih, kot znano, aspirirana alofona v slovenščini izgovarjamo neaspirirano; to seveda velja tudi za /t/, ki je uvrščen v 2. kategorijo. Pri /k/ zasledimo izgovarjavo po pisavi, npr. *knokavt* (SSKJ navaja tudi [nɔ'ka:ʉt], za *knock-down* pa, zanimivo, samo [nɔk'da:ʉn]). Toda pri novejših prevzetih besedah tega tipa sem našel le zgled, pri katerih se je nedvomno uveljavila izgovarjava brez /k/, npr. *know-how*.

2. (a) Fonemi /t d h/:

/t/ – [t] *antifreeze – antifriz, boycott – bojkot, strip – strip*;
[t^h] *tank – tank, tunnel – tunel*.
/d/ *derby – derbi, badminton – badminton*.
/h/ *handicap – hendikep, tomahawk – tomahavk*.

Fonem /t/ uvrščam v to kategorijo, ker se od slovenskega ustreznika ne loči le po aspiriranem alofonu, temveč tudi po mestu tvorjenja. V tem je razlika tudi med angleškima in slovenskima fonemoma /d/ in /h/. – Prehod angleškega /d/ v slovenski /t/ v samostalniku *plet* (tudi *pled*) iz ang. *plaid* navajam posebej zato, ker se je /t/ s končnega položaja razširil na celotno paradigmo. Po pisavi izgovarjamo /d/ v *sendvič*, kar je sicer možno v ameriški angleščini, v britanskih slovarjih pa najdemo le /'sænwidʒ/. – Našel sem en sam zgled prevzete besede, pri kateri se zapisani ⟨h⟩ v angleščini ne izgovarja, in sicer *leghorn*; v slovenščini ga izgovarjamo: [l'lek'ho:rn] (SSKJ).

2. (b) Fonem /r/: *rum – rum, clearing – kliring*.

Angleški /r/ se, kot rečeno, razlikuje od slovenskega po mestu in delno tudi po načinu izgovarjave. Če ob tem upoštevamo še različne alofone angleškega /r/ in dejstvo, da se sklopa /r/ in /dr/ v angleščini zelo približata statusu zlitnikov, vidimo, da je /r/ upravičeno uvrščen v posebno podkategorijo in da se od vseh angleških fonemov, ki jih ima tudi slovenščina, najbolj loči od slovenskega ustreznika. Primerov izgovarjave po pisavi je zaradi velike pogostnosti nemega ⟨r⟩ v angleščini ogromno. V slovenščini izgovarjamo prav vse ⟨r⟩-je, ki so v pisavi angleških sposojenk; našel nisem niti enega zgleda, kjer bi angleški nemi ⟨r⟩ ostal nem tudi

v slovenščini. Kolikor vem, je tako tudi z besedami, prevzetimi iz angleščine v druge evropske jezike.

3. (a) Fonema /ŋ, w/:

/ŋ/ *blank verse – blankverz, bunker – bunker, bungalow – bungalov, ingot – ingot.*

V vseh navedenih zgledih zaporedje angleških fonemov /ŋ/ + /k/, oziroma /ŋ/ + /g/ izgovorno povsem ustreza slovenskemu [ŋ] + /k/ oziroma [ŋ] + /g/; edina razlika je seveda v tem, da v slovenščini ni fonema /ŋ/; obstaja le kot alofon fonema /n/. Izgovarjava ⟨g⟩-ja v besedah, v katerih se v angleščini ne izgovarja, ni nobena specifičnost, ki bi upravičevala uvrščanje fonema /ŋ/ v posebno kategorijo. Ker sem pri drugih soglasnikih navajal zglede z izgovarjavo po pisavi pri ustreznih »nemih« soglasnikih, navajam tudi zglede s popisavno izgovarjavo fonema /g/ oziroma /k/ v prevzetih besedah pri obravnavi transfonemizacije teh dveh fonemov.

/w/ *twist – tvist, quiz – kviz, boogie-woogie – bugivugi.*

Mislím, da pri navedenih in številnih drugih relativno starejših sposojenkah ni nobenega dvoma o ustaljenem prehodu angleškega /w/ v slovenski /v/. Pri novejših besedah, oziroma tistih, ki ohranjajo angleško pisavo (npr. *walkman, walkie-talkie, Washington, Wordstar*), pa se sliši tudi dvoustnična izgovarjava. Ker izgovorno /w/ slovensko govorečim po mojem ne predstavlja nobenega problema, pa verjetno tudi zaradi vse bolj splošnega poznavanja angleščine, morda danes ne moremo več trditi, da gre pri takšni izgovarjavi za jezikovni snobizem. Pomisliti je tudi na gorenjski in koroški *u* tudi pred samoglasnikom. Deloma pod vplivom pisave imamo v slovenščini večinoma [v] ali [u] tudi v primerih, ko v angleščini ⟨w⟩ ne predstavlja fonema /w/, npr. v *bovla (bowl), klovn (clown), kravl (crawl), stewardesa (stewardess)*. Pri pisavi ⟨-ew-⟩ imamo tudi primere z nepisavnim izgovorom: *stjuardesa, njuten* (navadno sicer še vedno pisano *newton*) itd.

3. (b) Fonema /θ/, /ð/: *thriller – triler, cloth – klot;*

Mothers – Mothersi [-d-], Brothers – Brothersi [-d-].

Za oba fonema je zelo malo zgledov. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika nisem našel prav nobenega za angleški /ð/, v Slovenskem pravopisu 1962 pa samo *Galsworthy* z zelo vprašljivim predpisovanjem ustreznika /s/ (l'ga:lsvorsil). Če se spomnim nekdanjih slavnih *bendov*, od *Walker Brothers* do *Weather Report* in *Mothers of Invention*, mislim, da je slovenska izgovarjava vedno bila z /d/, tako kot angleški /θ/ v slovenščini verjetno vselej postane /t/. Ustreznika /s/ in /z/ sta očitno možna v hrvaščini: Filipović navaja *serti* za *thirty*, nima pa primera za /z/, ki ga sicer navaja kot možno transfonemizacijo angleškega /ð/ (1986: 76). V slovenščini bi takšno izgovarjavo verjetno doletela kritika, da gre za spodletel poskus angleške izgovarjave.

4 Zvenečnost nezvočnikov v slovenskih slovarskih enotah, prevzetih iz angleščine

Medtem ko pri obravnavi slovenskih nezvočnikov avtorji navadno govorijo enostavno o obstoju zvonečih in nezvonečih, navajajo angleški viri poleg različnih stopenj zvonečnosti z ozirom na mesto nezvočnika v besedi še več drugih dejavnikov, na podlagi katerih slušno lahko razločimo npr. »zvoneči« /b/ od »nezvonečega« /p/ (gl. npr. O'Connor 1973: 132–133). Če ostanemo pri tem paru nezvočnikov, potem je v angleščini treba upoštevati še: (1) jakost izgovora (»lenis«, oziroma šibko tvorjeni /b/, proti »fortis«, ali krepko tvorjeni /p/); (2) pridišnost, zlasti pred naglašnim samoglasnikom ali dvoglasnikom: pridišni [p^h] proti nepridišni [b]; (3) dolžino predhodnega samoglasnika ali dvoglasnika, kadar /p/ ali /b/ stoji za naglašnim samoglasnikom ali dvoglasnikom.

Zadnja dva dejavnika ne igrata v slovenščini, kolikor vem, nobene bistvene vloge pri razpoznavanju, oziroma tvorbi slovenskih nezvočnikov, torej se lahko omejimo na prvega. Ker so nezvočniki v položajih, v katerih so v slovenščini lahko le nezvoneči, tudi v angleščini le delno zvoneči ali povsem nezvoneči, se postavlja vprašanje, ali je razlika med slovenskimi in angleškimi nezvočniki v teh položajih res v stopnji zvonečnosti ali v stopnji jakosti izgovora.

O'Connor (1973: 133) npr. navaja, da je /d/ v *side* lahko popolnoma nezvoneč in da je pri razločevanju te besede od besede *site* pomembnejši dejavnik lenisni izgovor fonema /d/ v primerjavi s fortisnim fonema /t/. Tudi Ladefoged (1982: 167) na primer pri akustični analizi fraze *apples, lemons, and cherries* transkribira prvi dve besedi s končnima /s/, ker sta bila v analizirani izgovorjavi povsem nezvoneča. Če pa primerjamo na primer angleški model *antifreeze* s slovensko repliko *antifriz*, je med angleškim /z/ in slovenskim /s/ slušno po mojem zelo občutna razlika, tudi če ne upoštevamo dolžine predhodnega samoglasnika. Če drži, da te razlike ne moremo pripisovati stopnji zvonečnosti, ker je v tem položaju tudi angleški /z/ lahko nezvoneč, potem jo moramo pripisati stopnji jakosti artikulacije (lenis/fortis) ali pa katerim drugim značilnostim izgovora.

Ker bi dejanske razlike med angleškimi in slovenskimi nezvočniki verjetno lahko ugotovil le z akustično primerjalno analizo, bom v nadaljevanju govoril le o fonoloških razlikah med angleškimi in slovenskimi nezvočniki, kadar le-ti stojijo (1) v položajih, kjer so v slovenščini možni le nezvoneči nezvočniki, (2) v položajih, kjer so v slovenščini možni le zvoneči nezvočniki.

V slovenščini so, kot znano, nezvoneči nezvočniki možni v vseh položajih v besedni ali govorni enoti, razen pred zvonečimi nezvočniki, pred katerimi lahko nastopajo le ustrezni zvoneči nezvočniki (npr. *prerokba* /pre'ro:gba/, *k bratu* /g'bra:tu/; *brat Bojan* /'brad 'bo:jan/). – Zvoneči nezvočniki pa so možni v vseh položajih, razen pred nezvonečimi nezvočniki v besedni in govorni enoti (npr. *odpreti* /ɔt'pre:ti/, *pred hišo* /-th-/), *mlad fant* /-tf-/ pa v položaju na koncu besede v govorni enoti, razen pred zvonečimi nezvočniki (npr. *grad* /g'ra:t/, *grad ima* /-t-/; *grad na hribu* /-t-/; *toda grad gori* /-dg-/). Vendar prim. *od očeta/mene* z izgovorom [ɔd]. – Ta razvrstitev se le delno pokriva z razvrstitvijo angleških zvonečih in nezvonečih (oziroma lenis in fortis) nezvočnikov.

(1) V angleščini so končni šibki nezvočniki le delno zveneči ali povsem nezveneči, torej v tem položaju, vsaj kar se tiče zvenečnosti, vsi končni nezvočniki več ali manj sovpadajo s slovenskimi ustrezniki. Ker pa zvenečnost za angleške lenisne nezvočnike v tem položaju ni odločilnega pomena, ohranijo svoj fonemski status, torej so kljub delni ali popolni nezvenečnosti še vedno /b/, /d/, /g/ itd., medtem ko v slovenščini v tem položaju nastopajo fonemi /p/, /t/, /k/ itd. Treba je sicer povedati, da obstajajo v zvezi s tem različna stališča slovenskih slovničarjev in jezikoslovcev. Tako na primer t.i. slovnica štirih (Bajec-Kolarič-Rupel 1956: 27) predpisuje tak izgovor zvenečih nezvočnikov, da »po naravi sami v izglasju postanejo na pol zveneči«. V tem primeru bi morali, tako kot v angleščini, še vedno govoriti o fonemih /b/, /d/, /g/ itd. Po Toporišiču (1978: 27–29, ponatis razprave iz l. 1958) pa se *prod* in *prot* izgovarjata enako, torej gre v obeh primerih za fonem /t/. Rekel bi, da spodaj navedeni primeri prevzetih izrazov po slušnem vtisu, ki ga včasih odraža tudi pisava (npr. *imič*), potrjujejo stališče J. Toporišiča (in še prej Škrabca, Ramovša).

Zgledi v slovenščino prevzetih angleških slovarskih enot z nasprotjem zveneči (lenisni) nezvočnik v izglasju modela / nezveneči nezvočnik v izglasju replike:

Nasprotje	Angleško	Slovensko
b : p	<i>snob</i>	<i>snob</i> [s'no:p]
d : t	<i>bard</i>	<i>bard</i> ['ba:rt]
	<i>plaid</i>	<i>plet, pled</i> [p'le:t]
g : k	<i>gag</i>	<i>gag, geg</i> [gɛ:k]
dž : č	<i>bridge</i>	<i>bridge, bridž</i> [b'ri:č]
	<i>image</i>	<i>image, imič</i> ['i:mič]
z : s	<i>antifreeze</i>	<i>antifriz</i> [anti'fri:s]
	<i>blues</i>	<i>blues, bluz</i> [b'lu:s]

Od navedenih zgledov moramo ločiti tiste, pri katerih nastopi nasprotje zveneči/ nezveneči nezvočnik pod vplivom angleške pisave, npr. že navedeni primer *beatlesi*. (V SSKJ napačno zapisani [gêg] velja npr. le za položaj pred samoglasnikom, zvočnikom in zvenečim nezvočnikom iste besede).

(2) Bolj zapleteno je vprašanje zvenečnosti nezvočnikov znotraj besede oziroma na meji dveh besed, ki tvorita sestavljeno slovarsko enoto. Čeprav prilikovanje nezvočnikov nastopa v obeh jezikih, se v marsičem razlikuje. V slovenščini obstaja preprosto pravilo, da pred nezvenečim lahko stoji le nezveneči nezvočnik, pred zvenečim pa zveneči. V angleščini je tako prilikovanje možno, ne pa tudi obvezno le v primeru pripornikov in zlitnikov, kadar končnemu šibkemu (lenisnemu) priporniku ali zlitniku sledi začetni krepki (fortisni) soglasnik. V takem primeru lahko namesto šibko izgovorjenega pripornika izgovarjamo ustrezni krepki pripornik, npr. v *with thanks, of course, Goodge Street* itd. (Gimson 1980: 289). Na isti strani Gimson pravi, da je za knjižno angleščino v primeru zapornikov /b d g/ ta pojav neobičajen in da redko tudi nastopi asimilacija končnih krepkih soglasnikov, ki jim sledijo začetni šibki soglasniki.

V skladu z navedenim najdemo, tako kot pri nezvočnikih v izglasju, številne

zglede nasprotij med zvenečimi oziroma lenisnimi nezvočniki v modelih in nezvenečimi nezvočniki v replikah ter obratno:

Nasprotje	Angleško	Slovensko
<i>b : p</i>	<i>globe-trotter</i>	<i>globetrotter</i> [-ptr-]
<i>p : b</i>	<i>pin-up girl</i>	<i>pin-up girl</i> [-bg-]
<i>t : d</i>	<i>lift-boy</i>	<i>liftboy, liftboj</i> [-vdb-]
	<i>Montgomery</i>	<i>montgomeri</i> [-dg-]
	<i>roast beef</i>	<i>rostbif</i> [-zdb-]
<i>g : k</i>	<i>ragtime</i>	<i>ragtime</i> [-kt-]
<i>k : g</i>	<i>snack-bar</i>	<i>snack bar</i> [-gb-]
<i>č : dž</i>	<i>Beach Boys</i>	<i>Beach Boysi</i> [-džb-]
<i>f : v</i>	<i>lift-boy</i>	<i>liftboy, liftboj</i> [-vdb-]
<i>s : z</i>	<i>baseball</i>	<i>baseball</i> [-zb-]
<i>š : ž</i>	<i>flashback</i>	<i>flash-back</i> [-žb-]

SSKJ v transkripciji praviloma ne upošteva asimilacije pri tistih od navedenih primerov, ki jih navaja; izjema je *baseball*, ki pa ni v ničemer izjemen. Da je *v* v primerih kot *liftboj* alofon fonema *f* (ne poseben fonem), je opozoril Toporišič (*grof gre*). Zanimiv primer je beseda *gangster*, za katero English Pronouncing Dictionary (1977) navaja tudi izgovarjavo s [-kst-], kar je med prevzetimi izrazi edini meni znani primer asimilacije zapornika na soglasnik; v tem primeru torej izjemoma ne pride do nasprotja /g/ : /k/.

Od navedenih primerov prilikovanja v replikah se zdi vprašljiva izgovarjava *liftboj* z /-vdb-/; pri dosedanjem anketiranju opažam težnjo po ohranjanju angleškega sklopa /-ftb-/; ki je v slovenščini sicer sistemsko nemogoč, toda očitno vendarle izgovorljiv, če ga pri skrbnejši izgovarjavi »razcepimo« na /-ft/ in /b-/. Podobno je z izgovarjavo sklopa /-stb-/ v *rostbif*, vendar je v primerjavi s /-ftb-/ tu pogostejše prilikovanje, torej /-z(d)b-/. Po slovenskih jezikoslovcih gre v primerih neprilikovanja za prisiljen izgovor po črki.

5 Zlogotvornost zvočnikov v modelih prevzetih slovarskih enot

Vprašanje zlogotvornosti soglasnikov, ki se navezuje na problematiko soglasniških sklopov, omenjam zaradi pojava, da se v angleščini končni sklopi NZ (nezvočnik + zvočnik) oziroma NZN (nezvočnik + zvočnik + nezvočnik) izgovarjajo bodisi obvezno z zlogotvornim zvočnikom (npr. *double, doubled*) bodisi ali s polglasnikom (kar seveda povzroči razpad sklopa) ali z zlogotvornim zvočnikom (npr. *bacon* /'beikən/, /'beikn/).

Po J. Toporišiču (1978: 11) so za slovenski knjižni jezik taki sklopi nemogoči, torej obvezno razpadejo. SSKJ tega pravila ne upošteva dosledno, tako da navaja več primerov z zlogotvornim zvočnikom: *musical* [-kl-], *beatles* [-tls-] itd. Naj za konec navedem nekaj zgledov prevzetih slovarskih enot, ki kažejo na nasprotje med obvezno ali neobvezno zlogotvornostjo zvočnikov v modelih ter obvezno nezlogotvornostjo zvočnikov v replikah, tj. slovenskih prevzetih izrazih:

Ang. (obvezno zlogotv. ²)	Slov. (obv. nezlogotvorno)
<i>Beatles</i>	<i>beatles</i> [-təls]
<i>bushel</i>	<i>bušel</i> [-šə]
<i>double scull</i>	<i>double scull</i> [-bəl-]
<i>gentleman</i>	<i>gentleman</i> [-təlm-]
<i>single</i>	<i>single</i> [-gəl]
Ang. (neobvezno zlogotv.)	Slov. (obv. nezlogotvorno)
<i>musical</i>	<i>musical</i> [-kəl]
<i>newton</i>	<i>newton</i> [-tən]
<i>rock-'n'-roll</i>	<i>rock-'n'-roll</i> [-kənr-]

Literatura

I. Slovarji slovenskega jezika in slovarji tujk:

Alfabetarij za četrto knjigo slovarja sodobnega knjižnega jezika (R-T), Inštitut za slovenski jezik SAZU, Leksikološka sekcija, Ljubljana, 1977. (Interna publikacija.)

Alfabetarij za peto knjigo slovarja sodobnega knjižnega jezika (U-Ž), Inštitut za slovenski jezik SAZU, Leksikološka sekcija, Ljubljana, 1981. (Int. publ.)

Besedišče slovenskega jezika, I-II, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, 1987.

M. Hofler, Dictionnaire des anglicismes, Librairie Larousse, Paris, 1982.

B. Klaić, Rječnik stranih riječi (A-Ž), Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1988.

Načrt pravil za novi slovenski pravopis, Inštitut za slovenski jezik SAZU, Ljubljana, 1981.

Slovar slovenskega knjižnega jezika, I-IV, SAZU DZS, Ljubljana, 1980-1985.

Slovenski pravopis, DZS, Ljubljana, 1962.

Slovenski pravopis, DZS, Ljubljana, 1990.

F. Verbinc, Slovar tujk, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1970.

II. Slovarji angleškega jezika:

A. S. Hornby, Oxford Advanced Learner's Dictionary, 4th Edition, Oxford University Press, Oxford, 1989.

D. Jones, A. C. Gimson, S. Ramsaran, English Pronouncing Dictionary, 14th Edition, J. M. Dent & Sons Ltd., London and Melbourne, 1977.

The Random House Dictionary of the English Language, The Unabridged Edition, Random House, New York, 1983.

Webster's New World Dictionary of the American Language, Second College Edition, Prentice Hall Press, New York, 1984.

III. Fonetika in fonologija slovenskega jezika:

A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel, Slovenska slovnica, DZS, Ljubljana, 1956.

F. Bezlaj, Oris slovenskega knjižnega izgovora, Ljubljana, 1939.

F. Bezlaj, Osnove fonetike, samozaložba, Ljubljana, 1971.

J. Toporišič, Slovenski jezik – Izgovor i intonacija s recitacijama na pločama, Institut za fonetiku Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1961.

J. Toporišič, Glasovna in naglasna podoba slovenskega jezika, Založba Obzorja, Maribor, 1978.

J. Toporišič, Slovenska slovnica, Pregledana in razširjena izdaja, Založba Obzorja, Maribor, 1984.

² Nekateri angleški viri sicer tudi pri teh zgledih dopuščajo izgovarjavo z /ə/.

IV. Fonetika in fonologija angleškega jezika

J. C. Catford, *A Practical Introduction to Phonetics*, Clarendon Press, Oxford, 1988.

J. D. O'Connor, *Phonetics*, Penguin Books Ltd., Harmondsworth, Middlesex, 1973.

A. C. Gimson, *An Introduction to the Pronunciation of English*, 3rd Edition, Edward Arnold, London, 1980.

P. Ladefoged, *A Course in Phonetics*, 2nd Edition, Harcourt Brace Jovanovich, Inc., New York, 1982.

V. Fonološko prilagajanje angleških slovarskih enot v hrvaščini in angleško-slovenske kontrastivne analize

R. Filipović, *Teorija jezika u kontaktu – Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb, 1986.

T. Srebot-Rejec, *Soglasniški sklopi v slovenščini in kontrastivna analiza angleških in slovenskih soglasniških sklopov*, magistrska naloga, Ljubljana, 1975.

J. Toporišič, *Zakaj ne po slovensko*, Ljubljana, 1969.

SUMMARY

The article deals with the phonological adaptation of consonants in English loan-words in Slovene. The English consonants are divided into three groups according to the degree to which their basic descriptions overlap with those of the nearest Slovene equivalents.

The transphonemization of English consonants witnesses to the strong influence of their orthography, especially in the case of older English loan-words, as well as all those that have entered Slovene in their written forms. Regardless of this, however, it is worth noting that, as a rule, some consonants always seem to be pronounced on the basis of English spelling, even when they are not sounded in English, e.g. /r/ followed by a consonant or in final position (cf. English *charter* and Slov. *čarter*); similarly, the ⟨g⟩ in the final ⟨ng⟩ cluster is always sounded in Slovene (cf. Eng. *meeting*, Slov. *miting* /'mi:tink, 'mi:tinga/). On the other hand, the mute English ⟨k⟩ and ⟨l⟩, for instance, are pronounced in some words (e.g. in *knokavt* and *half*), while in others, mostly those of more recent occurrence, they are not (e.g. in *know-how* and *walkman*). Occasionally, both pronunciations are considered acceptable, i.e. the orthographic, as well as the one that follows the original pronunciation: *jumbo jet* can be either /'ju:mbo 'jet/ or /'dža:mbo 'dže:t/. The latter pronunciation, however, seems to be preferable today, which leads to the hypothesis that the impact of orthography on the pronunciation of English loanwords is gradually decreasing. With regard to this, it is worthwhile considering the phonological adaptation of the English semi-vowel /w/ and the labio-dental fricative /v/ (when it is final or followed by a consonant). On the one hand, we observe a strong, although not wholly approved of tendency to preserve the bilabial articulation of /w/ instead of replacing it with the expected labio-dental equivalent (e.g. *Wordstar*, *walkman*); on the other hand, the labio-dental articulation of English /v/ is preserved in some consonantal clusters for which a bilabial allophone should be used in standard Slovene (e.g. *intervju* and *drajv*).

With regard to the question of voicing of the non-sonorants in English loan-words in Slovene, it has to be taken into account that also in English these consonants are only partially voiced or completely voiceless in those positions in which they are devoiced in Slovene. The differences between the two languages in this respect therefore cannot be ascribed to the degree of voicing, but rather to the energy of articulation, i.e. to the lenis/fortis distinction.